

ATLAS DE ISTORIE ILUSTRATĂ

DE LA SFÂRȘITUL EVULUI MEDIU
PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

Cum călătoreau oamenii?

În Evul Mediu, oamenii obișnuiți călătoreau rar în afara localității unde se născuseră. Distanțele erau mari, călătoriile erau periculoase și costisitoare. Singurii care călătoreau des și mai departe erau negustorii care făceau comerț, soldații în campanii militare sau nobilii și regii care își inspectau domeniile. Cel mai bun mod de a călători și de a transporta oameni și mărfuri pe distanțe lungi era pe calea apei. De aceea, majoritatea civilizațiilor au investit mult în dezvoltarea unor flote de corăbii rezistente și rapide, pentru a-și îndeplini ambițiile economice sau militare.

Sursa 1 (◀) Model de galere venețiană, Muzeul de Istorie Navală, Veneția, Italia
Prima mare putere navală a Evului Mediu a fost Veneția. Galerele venețiene erau pline cu văslași-soldați, recrutați dintre cetățeni sau mercenari angajați. Erau rapide și foarte mobile, o forță de temut în bătăliile navale. Pentru expediții lungi, galerele erau dotate cu vele, pentru captarea vântului.

▶ Drakkarul vikingilor era o barcă îngustă și foarte ușoară, din scânduri suprapuse, care putea fi cărată pe uscat de echipaj și folosită ca adăpost temporar. Structura zveltă și decorațiunile înfricoșătoare au făcut din drakkar arma secretă a raidurilor vikinge timp de aproape trei secole. Văselele dădeau un plus de viteză și control navei pe mările agitate ale Europei.

▲ Călătoriile pe uscat erau mult mai costisitoare și mai lente decât cele pe apă, pentru că animalele de tracțiune (cai, boi etc.) aveau nevoie de hrană și odihnă, neputând căra oameni și încărcături timp îndelungat. Călătoriile pe uscat depindeau și de calitatea terenului și a drumurilor.

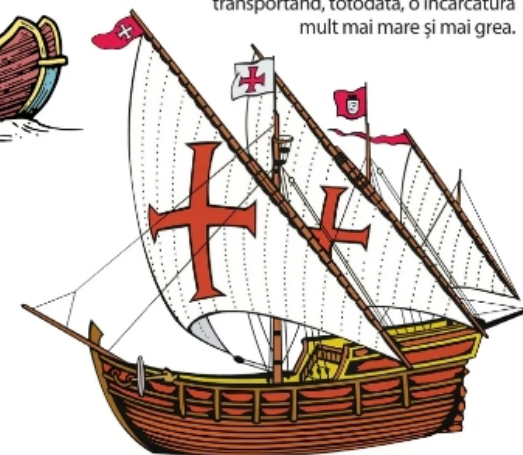

▲ Jonca era un tip de corabie folosită de chinezi încă din secolul II d.Hr. pentru a naviga pe distanțe lungi. Construite din lemn ușor și flexibil, joncile se mișcau rapid datorită catargelor mari și pânzelor late. Erau ușor de cârmuit și puteau transporta încărcături importante pe distanțe mari.

▶ În Evul Mediu, navigatorii arabi foloseau dhow, o ambarcațiune ușoară, cu o velă triunghiulară. Era rapidă, dar, neputând căra încărcături grele, naviga mai mult în apropierea țărmului. Dhow funcționa mai degrabă ca barcă de pescuit, decât pentru război.

▼ Caravela portugheză și spaniolă a apărut în secolul al XV-lea, ca o îmbunătățire adusă unor nave medievale din Peninsula Iberică musulmană. Velele latine (triunghiulare) ajutau caravela ușoară să se aventureze mai departe de țărm, transportând, totodată, o încărcătură mult mai mare și mai grea.

Sursa 2 (◀) Caravanseraiul regal din Qazvin, gravură de Eugène Flandin, 1840

Drumurile pe uscat legau orașe, târguri, provincii și chiar state diferite, fiind indispensabile comerțului. Cea mai cunoscută rută comercială dintre Europa și Asia era Drumul Mătăsii, care lega pe uscat și pe mare regatele vest-europene de China, India sau Mongolia. De-a lungul acestor drumuri întinse, au apărut hanurile (sau caravanseraiurile), locuri fortificate unde călătorii înnoptau și se aprovizionau.

O lume nouă: aztecii și mayașii

America Centrală a fost leagănul a două civilizații originale: aztecii și mayașii. Primii au pus bazele unui imperiu extins, susținut prin războaie de cucerire și cruzime față de inamici. Dacă aztecii se aflau la apogeu în momentul cuceririi spaniole din 1519, mayașii erau dezbinăți politic și se aflau în declin, căzând ușor pradă armatelor europene.

◀ Războinicii azteci foloseau săgeți, praștii și sulițe. Cei mai buni dintre ei purtau coifuri cu pene de vultur sau erau acoperiți cu piei de jaguar.

▲ La începutul secolului al XVI-lea, capitala Imperiului Aztec, Tenochtitlan, avea peste 150 000 de locuitori și era mai întinsă decât orice oraș european la vremea aceea. Construită pe lacul Texcoco, capitala era străbătută de canale pentru irigații și transport, avea străzi pavate și alimentare cu apă. Zona sacră din centru cuprindea un complex de temple de formă piramidală. În vârful acestora erau plasate altare pentru sacrificii umane dedicate zeilor Quetzalcoatl („Șarpele cu pene”) sau Tlaloc (zeul ploii).

APLICAȚII • Folosind un atlas geografic modern și harta de la pagina 4, identifică țările moderne locuite în anul 1519 de către azteci și mayași.

Sursa 1 (▶) Piramida în trepte și templul lui Kukulcan, datând din secolele VIII-XII, Chichén Itzá, Mexic. Mayașii au pus bazele unei înfloritoare civilizații urbane, ei fiind organizați în orașe-stat,

conduse de către un rege, adesea zeificat după moarte. Chichén Itzá a fost unul dintre cele mai mari orașe mayașe din America, construit la începutul secolului al VII-lea d.Hr. În centrul său se înalța templul zeului Kukulcan, sub forma unei piramide în trepte.

Sursa 2 (▼) Calendar solar specific civilizațiilor din America Centrală înainte de secolul al XV-lea. Calendarul solar folosit de azteci și mayași marca trecerea timpului, precum și sărbătorile religioase. Era împărțit în 20 de cicluri a câte 13 zile. Fiecare zi era numită după un animal sau un fenomen al naturii (vânt, ploaie, secetă).

Sursa 3 (▲) Regele Sak Ch'een din orașul-stat mayaș Motul, îmbrăcat în costum de jucător, desen datând din secolele VII-VIII

Civilizațiile Americii Centrale inventaseră un joc ritualic în care jucătorii trebuiau să împingă o minge de cauciuc de aproape 4 kg printr-un inel de piatră, fără a o lovi cu mâinile sau picioarele. Se crede că echipa învingătoare avea onoarea de a fi sacrificată zeilor.

◀ Aztecii și mayașii au întemeiat orașe și state prospere, bazându-se pe cultivarea intensivă a porumbului, obținând chiar două recolte pe an.

Incașii, stăpânii Anzilor

Incașii au construit un imperiu ce se întindea pe aproape 4 000 km de-a lungul coastei de vest a Americii de Sud, făcându-l, astfel, cel mai întins din lume la acea vreme. Nu numai ca au reușit aceasta fără vehicule cu roți, cai sau o limbă scrisă oficială, dar au trebuit și să străbată deșerturi, păduri ecuatoriale și cel mai înalt lanț montan de pe continent, Anzii. Ei construiau mari orașe fortificate pe versanții munților, departe de câmpurile de bătălie și de potențialii inamici. Cel mai important, orașul regal Machu Picchu, a rezistat în fața cuceririi spaniole până în 1572, când a fost abandonat.

Sursa 1 (◀)
Căpetenia incașă Rumiñahui, tablou de José Yépez, aflat la Palatul Municipal din Quito, Ecuador
Războinicii incași foloseau o multime de arme, în funcție de poziția lor în luptă, inclusiv sulițe, praștii, arcuți, băte și topoare. Armura era în general din bumbac, iar scutul din lemn era acoperit cu piele.

▲ Orașele montane ale incașilor erau legate între ele printr-un sistem de drumuri pavate și poduri suspendate. Popoarele cucerite erau obligate să plătească impozite prin muncă în folosul statului incaș.

◀ Atât zidurile, cât și străzile erau realizate din pietre mari, îmbinate strâns, lipite cu lut și înclinate, pentru a permite scurgerea apei de ploaie. Apa era captată în cisterne de piatră și folosită pentru irigații sau pentru consum.

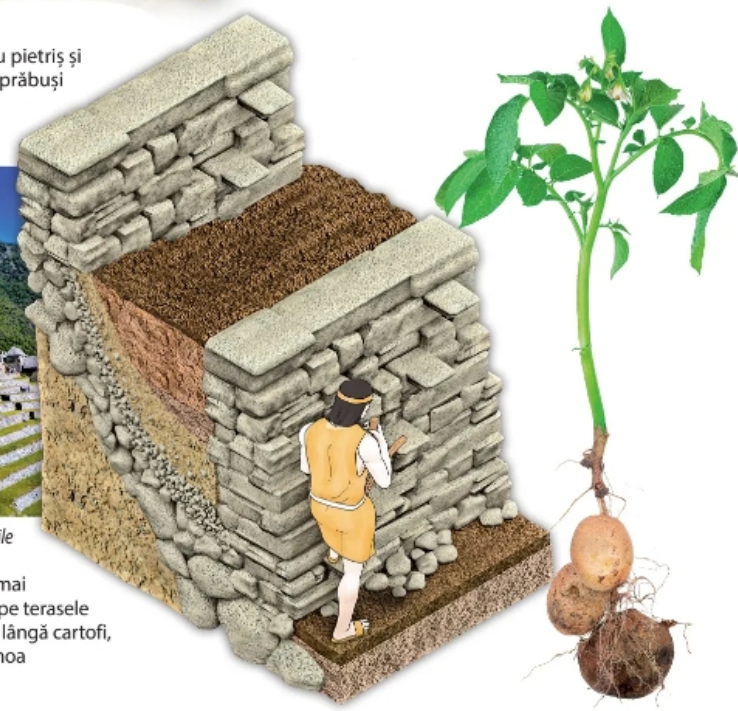

Sursa 3 (▲) Un quipu incaș, aflat la Muzeul Larco din Lima, Peru
Incașii țineau evidența impozitelor și transmiteau informații nu prin scris, ci printr-un sistem de sfori cu noduri, numite quipu. Codul secret al nodurilor nu a fost în întregime descifrat nici până astăzi.

► Zidurile orașelor erau umplute cu pietriș și pământ pentru a le întări și a nu se prăbuși din cauza ploilor și a înghețului.

Sursa 2 (▲▲) Terasele formate de zidurile de apărare ale orașului Machu Picchu
Agricultura incașilor se baza, în cea mai mare parte, pe cultivarea cartofului pe terasele orașului și pe zidurile de apărare. Pe lângă cartofi, incașii se hrăneau cu porumb și quinoa (o plantă cu semințe comestibile).

Cine erau nativii americani?

Înainte de sosirea europenilor pe continent, America de Nord era locuită de o mulțime de triburi, numite generic și eronat „indieni” de către călători. Grupurile de nativi americani aveau culturi, religii, obiceiuri și înfățișări diferite, vorbeau limbi diferite și locuiau zone diverse ale continentului: păduri dese, zone deșertice, țărmuri oceanice reci, câmpii întinse sau zone polare.

► Nativii americani aveau o relație foarte strânsă cu mediul înconjurător, profitând la maximum de resursele disponibile, inclusiv atunci când își realizau adăposturile. Alimentația lor era alcătuită în principal din carne, ei vânând bizoni, reni, iepuri, curcani, rațe și chiar foci sau balene. Își completeau dieta consumând fructe de pădure, diverse alune și nuci, ierburii sau sirop de arțar. Uneori cultivau și plante precum porumb, cartofi dulci, fasole, dovleac.

Sursa 1 (▲) Tepe Sioux, acuarelă de Karl Bodmer, 1833
Locuitorii câmpiilor, în lipsa lemnului sau a pietrei, construiau corturi din piei de bizon (numite tepe) pe care le demontau și le luau cu ei atunci când se mutau în urmărirea turmele de bizoni.

Sursa 2 (▼) Vânătoare de bizoni, tablou de George Catlin, 1844

Chiar și înainte de sosirea cailor pe continentul american, triburile de câmpie vânau bizoni cu ajutorul unor capcane.

Sursa 3 (▼) Măcheta de canoe amerindiană
Triburile care ocupau malurile lacurilor, ale râurilor și țărmurile oceanelor se ocupau mai ales cu pescuitul, dar și cu

capturarea altor animale acvatice, precum crabi, scoici, vidre și chiar balene, pe care le vânau cu sulțe și plase, cu ajutorul bărcilor de lemn și piele.

Sursa 4 (▲) Doi indieni Irochezi, tablou de George Catlin, datând de la jumătatea secolului al XIX-lea
Adesea, grupurile de „indieni” se războiau între ele pentru teritoriu, acces la produse, dar și pentru onoare sau din motive religioase. Triburi precum Sioux sau Lakota erau cunoscute pentru cultura lor războinică.

Sursa 5 (▲) Indienii Bella Coola, tablou de Wilhelm Sievers, 1897
Nativii americani aveau diferite legende și convingeri religioase, venerând spirite ale naturii precum cerul, munții sau Luna, dar și animale protectoare (totemice): lupul, ursul, vulturul. Ritualurile lor includeau cântece, dansuri sau consumul de tutun sau anumite alimente.

Sursa 6 (▲) Inuiți construind un igluu din zăpadă, fotografie de Frank E. Kleinschmidt, 1924

Inuiții (eschimoșii) erau special adaptați la mediul înghețat din nordul extrem al continentului, construind adăposturi numite igluri din „cărămizi” de zăpadă. Unii dintre ei sunt și astăzi nomazi, mergând după turmele de reni și bancurile de pești.

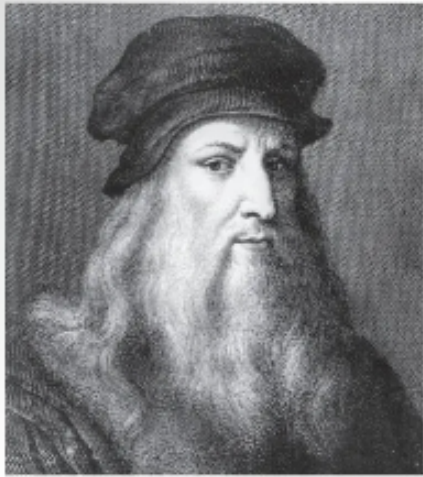

Sursa 7 (◀) Căpetenia Sitting Bull, fotografie de David F. Barry, 1883
„Indienii” americani erau organizați în triburi, în funcție de legăturile familiale și limba lor comună. În fruntea triburilor stăteau căpeteniile (cei mai bătrâni, mai înțelepți și mai vestiți războinici) sau un consiliu al bătrânilor (capii principalelor familii), nu neapărat doar bărbați.

Sursa 8 (▲) Ruinele unor așezări navajo, Mesa Verde, SUA
Indienii Navajo și Pueblo rezistau în mediul arid din sud-vestul continentului, sculptându-și casele în piatră și ridicând orașe. În valea fluviului Mississippi, alte culturi native au construit orașe mari, cu clădiri din pământ bătătorit, care s-au deteriorat și au dispărut imediat după abandonarea lor, către anul 1450.

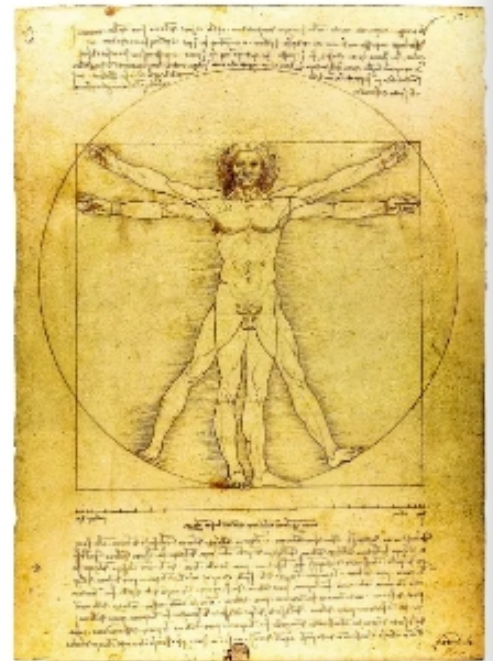
Leonardo, „modelul” renescentist

Leonardo da Vinci (1452-1519) a fost un artist și om de știință renescentist italian, preocupat de pictură, sculptură, arhitectură, inginerie, invenții, anatomie, geologie, botanică, astronomie și altele. Prin intermediul lucrărilor realizate și al discipolilor săi, el a lăsat cea mai puternică influență asupra științei, esteticii și artei renescentiste, în general, împreună cu rivalul său, Michelangelo.

Sursa 1 (▲) Omul vitruvian, schiță de Leonardo da Vinci, 1492

„Omul Vitruvian” reprezintă interpretarea matematică a proporțiilor umane, folosite ca unități de măsură în acea perioadă (cot, picior).

Sursa 2 (►)
Schiță de
Leonardo
da Vinci
reprezentând
mecaniza
zborului, 1503

Analizând lumea naturală, Leonardo a aplicat observațiile sale despre mișcare și mecanica vieții la invențiile sale (mecanisme care funcționau neîntrerupt, aparate de zbor, vehicule blindate, scripeti, catapulte, arcuri etc.).

Sursa 4 (►) Desen de Leonardo da Vinci reprezentând două tunuri cu proiectile explozibile, realizat între 1478-1518

În ciuda faptului că Leonardo era un pacifist, el a proiectat numeroase mașini de război (vehicul blindat, elicopter, parașută, tun cu proiectile explozive). Acest lucru se datorea, în principal, celor care îl finanțau (regi sau duci).

Sursa 3 (◀) Desen de Leonardo da Vinci reprezentând copilul în pântec

Gândirea umanistă a lui Leonardo se vede mai ales în interesul lui pentru anatomie, botanică și zoologie, pe care le-a abordat dintr-o perspectivă matematică, dar și artistică.

